

**STRUKTURA PRZESTĘPSTWA
GOSPODARCZEGO
ORAZ OKOLICZNOŚCI
WYŁĄCZAJĄCE
BEZPRAWNOŚĆ CZYNU
W PRAWIE KARNYM
GOSPODARCZYM**

**ANALIZA TEORETYCZNA
I DOGMATYCZNA**

Andrzej Mucha

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

**STRUKTURA PRZESTĘPSTWA
GOSPODARCZEGO
ORAZ OKOLICZNOŚCI
WYŁĄCZAJĄCE
BEZPRAWNOŚĆ CZYNU
W PRAWIE KARNYM
GOSPODARCZYM**

**ANALIZA TEORETYCZNA
I DOGMATYCZNA**

Andrzej Mucha

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2013

Wydawca
Magdalena Przek-Ślesicka

Redaktor prowadzący
Ewa Wysocka

Opracowanie redakcyjne
Agnieszka Bąk

Łamanie
Wolters Kluwer Polska

Układ typograficzny
Marta Baranowska

.....
Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących
im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej
w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło.
A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.
.....

prawoLubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska SA, 2013

ISBN 978-83-264-4361-9
ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska SA

Redakcja Książek
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Mojej Żonie Ewelinie
– za Jej nieocenioną pomoc i wsparcie,
a także Anieli, Antkowi
i wszystkim moim Najbliższym
pracę tę dedykuję

Spis treści

Wykaz skrótów / 11

Zagadnienia wstępne / 13

Rozdział 1

Miejsce i rola prawa karnego w sferze procesu gospodarowania.

Rozważania ogólne / 27

- 1.1. Zagadnienia wstępne / 27
- 1.2. Funkcja prawa karnego w obszarze tzw. procesów gospodarowania / 40
- 1.3. Problem właściwego określenia wzajemnych relacji zachodzących pomiędzy regulacjami z zakresu prawa cywilnego, administracyjnego i karnego jako porządkami prawnymi regulującymi procesy gospodarowania / 45
- 1.4. Znaczenie dyrektyw subsydiarności i proporcjonalności dla płaszczyzny procesów gospodarczych / 49
- 1.5. Konstrukcja przepisu prawa karnego w sferze procesów gospodarowania – analiza koncepcji modelowych / 57

Rozdział 2

Przestępstwo gospodarcze. Definicje modelowe – przegląd problematyki / 64

- 2.1. Uwagi ogólne / 64
- 2.2. Przestępstwo gospodarcze – wielość koncepcji teoretycznych / 69
  - 2.2.1. Doktryna okresu PRL / 69
  - 2.2.2. Doktryna okresu gospodarki rynkowej / 77

- 2.3. Ocena przydatności i możliwości wykorzystywania prezentowanych w piśmiennictwie definicji przestępstwa gospodarczego w rozważaniach dogmatycznych. Próba zarysowania stanowiska własnego / 100

Rozdział 3

Przestępstwo gospodarcze – analiza strukturalna / 110

- 3.1. Wprowadzenie do problematyki. Uwagi ogólne / 110
- 3.2. Pojęcie przestępstwa / 111
  - 3.2.1. Wewnętrzna struktura przestępstwa – uwagi porządkujące oraz kwestie ogólne / 111
  - 3.2.2. Teoretyczne (dogmatycznoprawne) koncepcje wewnętrznej struktury przestępstwa / 115
  - 3.2.3. Zarys stanowiska własnego / 124

Rozdział 4

Analiza wybranych płaszczyzn wewnętrznej struktury przestępstwa / 133

- 4.1. Sposób „rozumienia” bezprawności. Uwagi porządkujące. Elementy konstytutywne tzw. przestępstwa gospodarczego / 134
- 4.2. Elementy precyzujące płaszczyznę bezprawności / 153

Rozdział 5

Wyłączenie bezprawności w obrębie prawa karnego gospodarczego / 172

- 5.1. Kontratypizacja. Charakter prawny kontratypów i ich usytuowanie w obrębie struktury przestępstwa / 172
  - 5.1.1. Koncepcja „pierwotnej legalności” zachowania podjętego w warunkach kontratypu / 175
  - 5.1.2. Koncepcja kontratypów jako okoliczności wyłączających karalność / 178
  - 5.1.3. Koncepcja kontratypów jako okoliczności wyłączających bezprawność / 189
- 5.2. Problematyka ustawowej określoności kontratypów / 198
- 5.3. Okoliczności wyłączające bezprawność czynu mające zastosowanie na gruncie prawa karnego gospodarczego / 218
  - 5.3.1. Zagadnienia wstępne / 218

- 5.3.2. Stan wyższej konieczności jako okoliczność
wyłączająca bezprawność czynu / **219**
- 5.3.3. Kolidzja obowiązków jako okoliczność wyłączająca
bezprawność czynu / **239**
- 5.3.4. Eksperyment ekonomiczny jako okoliczność
wyłączająca bezprawność czynu / **266**
- 5.3.5. Podsumowanie / **276**

Zakończenie / **279**

Bibliografia / **283**

Wykaz skrótów

Annales UMCS	Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska
AUL	Acta Universitatis Lodziensis
BPK SN	Biuletyn Prawa Karnego Sądu Najwyższego
CzPKiNP	Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
Dz. U.	Dziennik Ustaw
k.k.	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
KPP	Kwartalnik Prawa Publicznego
k.s.h.	ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz. U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.)
KSP	Krakowskie Studia Prawnicze
KZS	Krakowskie Zeszyty Sądowe. Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Krakowie w sprawach karnych
M. Praw.	Monitor Prawniczy
NP	Nowe Prawo
OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karno i Wojskowa
OSNPK	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Wydawnictwo Prokuratury Krajowej

OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy
Pal.	Palestra
PiP	Państwo i Prawo
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PPK	Przegląd Prawa Karnego
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkł.	Prokuratura i Prawo – wkładka
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
RPiE	Ruch Prawniczy i Ekonomiczny
SA	Sąd Apelacyjny
SI	Studia Iuridica
St. Praw.	Studia Prawnicze
TK	Trybunał Konstytucyjny
WPP	Wojskowy Przegląd Prawniczy
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZStW	Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft

Zagadnienia wstępne

We współczesnym piśmiennictwie karnistycznym nie przedstawiono do tej pory monograficznego opracowania problematyki kontratypów w sferze prawa karnego gospodarczego, nie opublikowano także opracowań artykułowych lub glos dotyczących tego zagadnienia. Zarazem w wielu pracach poświęconych zagadnieniom prawa karnego gospodarczego, zarówno o charakterze podręcznikowym, komentatorskim, jak i monograficznym, kwestie swoistej specyfiki kontratypów w sferze prawa karnego gospodarczego są wyraźnie sygnalizowane. Wskazuje się na nie także w orzecznictwie, gdzie co prawda sporadycznie, lecz w sposób charakterystyczny pojawiają się zagadnienia związane z kontratypami w kontekście odpowiedzialności za przestępstwa gospodarcze. To sprawia, że zasadne wydaje się podjęcie próby analizy instytucji wykorzystywanych w prawie karnym dla wyłączenia bezprawności z punktu widzenia specyfiki prawa karnego gospodarczego, mającej na celu zweryfikowanie wyrażanej czasami w piśmiennictwie tezy o swoistości kontratypów w obrocie gospodarczym oraz określenie sposobu ich wykorzystywania w kontekście specyficznych i zarazem złożonych procesów związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej. Na potrzebę prowadzenia analizy we wskazanym obszarze wskazuje także obserwacja praktyki stosowania prawa, w której wyraźnie zaznacza się specyfika spraw karnych gospodarczych, wymagająca szczególnej wiedzy. Właśnie z uwagi na tę właściwość od lat postuluje się wyodrębnienie strukturalne w sądach oraz powszechnych jednostkach prokuratury specjalnych wydziałów zajmujących się przestępczością gospodarczą, w której zatrudnieni zostaliby sędziowie oraz prokuratorzy posiadający odpowiednią wiedzę i kompetencje do prowadzenia i rozstrzygania tych spraw. To wskazuje, że przestępstwa gospodarcze wykazują na poziomie praktyki stosowania prawa specyficzne cechy i właściwości, stanowiąc w pewnym co najmniej sensie kategorię odrębną w stosunku

do tzw. przestępczości pospolitej. Na te odrębności wskazuje się także w piśmiennictwie, akcentując odrębność prawa karnego gospodarczego, które stało się nie tylko samodzielnym przedmiotem wykładowym, lecz powoli zyskuje status odrębnej dyscypliny w obszarze „powszechnego” prawa karnego.

Zarazem w opublikowanych do tej pory opracowaniach problematyka kontratypizacji nie została w zakresie prawa karnego gospodarczego poddana szerszej i pogłębionej analizie.

W tym kontekście podjęcie omawianego w przedmiotowym opracowaniu tematu jawi się jako w pełni uzasadnione.

Koncentrując rozważania na zagadnieniu okoliczności wyłączających bezprawność w sferze prawa karnego gospodarczego, nie sposób jednak pominąć szeregu kwestii ogólniejszej natury łączących się z tą problematyką. Przy czym z uwagi na charakter obszaru prawa karnego, w odniesieniu do którego problematyka kontratypów poddana ma być analizie w niniejszej rozprawie, zakres zagadnień ogólnych wymagających uprzedniego rozważenia jest stosunkowo szeroki. Już bowiem na poziomie nazwy oraz elementów charakteryzujących prawo karne gospodarcze ujawniają się poważne wątpliwości i rozbieżności w doktrynie, których skutkiem jest nad wyraz złożony obraz elementów przesądzających o zaliczeniu poszczególnych typów czynu zabronionego do kategorii przestępstw gospodarczych. Z tymi wątpliwościami i rozbieżnościami wiążą się trudności w jednoznacznym ustaleniu elementów przesądzających o specyfice prawa karnego gospodarczego, uzasadniającej z jednej strony wyodrębnienie tego działu w sferze prawa karnego materialnego, z drugiej zaś wskazujących na swoiste właściwości, przesądzające o odmiennościach w porównaniu z powszechnym prawem karnym. W tym też kontekście nie sposób pominąć kwestii zasadniczych związanych z zagadnieniem sposobu definiowania prawa karnego gospodarczego, wskazywanych w doktrynie i orzecznictwie kryteriów konstytutywnych dla tej części prawa karnego, wreszcie wykorzystywanej w tym obszarze terminologii. Jest zupełnie oczywiste, że podejmując to zagadnienie, dostrzec należy odmiennosc w podejściu i w konsekwencji w definiowaniu prawa karnego gospodarczego w okresie poprzedzającym transformację ustrojową oraz po jej dokonaniu. Stąd też analizując kwestie związane ze statusem oraz elementami konstytutywnymi prawa karnego gospodarczego, zakresem rozważań objąć należało oba te obszary.

Kolejnym zagadnieniem wymagającym szerszego wyjaśnienia jest kwestia sposobu ujęcia i definiowania przestępstwa gospodarczego, będącego przecież centralnym pojęciem dla prawa karnego gospodarczego. W tym kontekście także łatwo dostrzec różnorodność poglądów, z którą związany jest brak klarownego wskazania kryteriów definicyjnych. Analizując dotychczasowe wypowiedzi przedstawicieli doktryny, dostrzec można, że prezentowane w nich ujęcia definicyjne przestępstwa gospodarczego dotknięte są różnorodnymi, sygnalizowanymi w doktrynie wadami, których zasadniczą konsekwencją jest to, iż zakreslany w oparciu o poszczególne ujęcia obszar prawa karnego gospodarczego jest uznawany albo za zbyt szeroki, albo też zbyt wąski. W tym stanie rzeczy wydaje się zasadne podjęcie próby krytycznej analizy przedstawianych w piśmiennictwie koncepcji oraz zaprezentowanie autorskiego ujęcia definicji przestępstwa gospodarczego, opartej na takich elementach konstytutywnych, których zastosowanie pozwoli wyznaczyć adekwatny zakres pojęcia prawa karnego gospodarczego. W tym kontekście interesujące wydaje się spojrzenie na konstytutywne elementy przestępstwa gospodarczego z perspektywy płaszczyzny bezprawności. Poszukując w tym zakresie cech wyróżniających, dostrzec można, że płaszczyzna bezprawności charakteryzowana jest w przypadku przestępstw gospodarczych w specyficzny sposób w dwóch obszarach: po pierwsze co do zakresu elementów wykorzystywanych w procesie rekonstrukcji normy sankcjonowanej, po wtóre w sferze dobra prawnego, na którego ochronę zorientowany jest zakaz lub nakaz określonego zachowania. Analizując tę kwestię, można przyjąć jako wstępne założenie, że bezprawność w przypadku przestępstwa gospodarczego wykazuje swoiste cechy, które w razie określonego ujęcia można uczynić jednym z podstawowych elementów służących do kwalifikowania określonych typów czynu zabronionego do kategorii przestępstw gospodarczych.

Uszczegóławiając i precyzując powyższe uwagi wstępne, należy zaznaczyć, że zagadnienie będące przedmiotem niniejszego opracowania, a dotyczące *in concreto* rozważań nad charakterem i istotą okoliczności prowadzących do wyłączenia bezprawności na gruncie tzw. przestępstw gospodarczych, w istocie odnosi się do niezwykle rozległego obszaru prawa karnego, który – jak się wydaje – wciąż, nie tylko dla praktyków, ale i dogmatyków prawa karnego stanowi swoistą *terra incognita*. Obszarem tym jest tzw. prawo karne gospodarcze, które stanowi wyraz implementacji instrumentarium prawnokarnego na grunt procesów gospodarowania. W punkcie styku owych dwóch

płaszczyzn, z jednej strony płaszczyzny regulacji prawno-gospodarczych, z drugiej zaś płaszczyzny regulacji prawnokarnych, powstaje wiele swoistych problemów, których rozwiązanie w sposób bezpośredni przekłada się na możliwość prowadzenia rozważań stanowiących istotę niniejszego opracowania, a dotyczących przedstawienia próby normatywnej charakterystyki, określenia dogmatycznej istoty oraz zakresu zastosowania okoliczności prowadzących do wyłączenia bezprawności w obszarze przestępstw gospodarczych, a więc, w ogólności, w obszarze całego prawa karnego gospodarczego.

Podjmując próbę przedstawienia charakterystyki okoliczności wyłączających bezprawność w obszarze określanym mianem prawa karnego gospodarczego, należy w pierwszej kolejności zwrócić uwagę na fakt, że podłożem dla funkcjonowania tego swoistego działu powszechnego prawa karnego jest obowiązujący w danym miejscu i czasie system gospodarczy z całą jego odrębnością i specyfiką regulacji, które go współtworzą i współkształtują. Cechą charakterystyczną obowiązującego w Polsce od lat 90. XX wieku systemu gospodarki rynkowej jest zasada swobody działalności gospodarczej, która oprócz nieskrępowanej dowolności w podejmowaniu decyzji o rozpoczęciu lub zakończeniu takiej działalności, kreuje także zasadę swobody podejmowania konkretnych rozstrzygnięć dotyczących działań biznesowych w ramach funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Zarazem prawne ramy prowadzenia działalności gospodarczej kreowane i zakreslane są przez inne niż prawo karne regulacje prawne, tj. regulacje szeroko rozumianego prawa cywilnego, gospodarczego i administracyjnego. Formułują one jednak jedynie ogólne warunki i najbardziej podstawowe zasady prowadzenia działalności gospodarczej, pozostawiając szerokie pole dla własnej inwencji, pomysłowości i kreatywności osób i podmiotów funkcjonujących w ramach danego obszaru gospodarczego. Stanowiąca immanentną cechę obrotu gospodarczego kreatywność i swoboda podejmowania działań biznesowych podporządkowana jest zaś jednemu zasadniczemu celowi, jakim jest osiągnięcie zysku, a w innym ujęciu – największej korzyści finansowej.

Powyżej sygnalizowano już, że podstawowymi prawnymi instrumentami regulującymi sferę działalności gospodarczej są przepisy z obszaru szeroko rozumianego prawa cywilnego, gospodarczego i administracyjnego. To one wyznaczają w przeważającej mierze zasady podejmowania, prowadzenia i zakończenia działalności gospodarczej

oraz współwyznaczają zakres zachowań dozwolonych, nakazanych i zakazanych w ramach sfery procesów gospodarowania.

Przy tak ukształtowanym systemie prawa podstawowym problemem, przed jakim staje nauka prawa karnego, jest zatem satysfakcjonująca i poparta rzetelnymi ocenami oraz analizami odpowiedź na jedno z podstawowych pytań, a mianowicie, czy, a jeżeli tak, to w jakim zakresie potrzebna jest ingerencja oparta na wykorzystaniu instrumentarium prawnokarnego w sferę obrotu gospodarczego? Formułując to pytanie, łatwo zauważyć, że przepis prawa karnego z jego sankcją nie jest typowym instrumentem regulatywnym dla obszaru prawa działalności gospodarczej, który to obszar, jak to już wyżej wskazano, charakteryzuje się szeroką swobodą i nieskrępowaniem w podejmowaniu konkretnych decyzji biznesowych. Tym samym problematyczne staje się już samo udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy prawo karne w ogóle może aspirować do roli regulatora sfery działalności gospodarczej. Przepis prawa karnego źle skonstruowany i kryminalnopolitycznie „nietrafiony”, nieodpowiadający realnym i bieżącym potrzebom ochrony sfery procesów gospodarowania wyrządzać może w razie jego praktycznej aplikacji więcej szkody niż pożytku. Nadmierna i represyjna regulacja karnoprawna ogranicza kreatywność i swobodę w podejmowaniu różnych decyzji o charakterze ekonomicznym, a w skrajnych przypadkach może doprowadzić do paraliżu w danym obszarze aktywności gospodarczej poprzez całkowite wyhamowanie trwających procesów ekonomicznych, których uczestnicy będą powstrzymywać się od podejmowania konkretnych decyzji z obawy o grożące im sankcje prawnokarne za działania, które – przykładowo – w świetle regulacji cywilnoprawnych lub administracyjnoprawnych mogą być działaniami jak najbardziej legalnymi. W doktrynie prawa karnego nie bez racji podkreśla się, że aktualnie obowiązujące przepisy prawa karnego gospodarczego z uwagi na konstrukcje, zakres i podstawy kryminalizacji spędzać mogą sen z powiek co wrażliwszych menedżerów.

Powyższe ogólne uwagi wskazują na szczególnie delikatny problem właściwego współdziałania i współfunkcjonowania wielu regulacji prawnych z zakresu różnych gałęzi prawa. Ich relacje muszą być na tyle wyważone i kompatybilne, aby przepisy przynależące do różnych działów prawa poprzez swoje funkcjonowanie nie zakłócały wrażliwego obszaru działalności, jakim jest sfera procesów gospodarowania, niezwykle czuła na wszelkie przejawy niepewności, niedomówień i wewnętrznych sprzeczności w ramach obowiązujących regulacji prawnych.

Rozważając zatem kwestie związane z prawem karnym gospodarczym, w tym także związane z elementami wyłączającymi bezprawność, uwzględnić należy konstytucyjne determinanty kryminalizacji, w tym w szczególności zasadę proporcjonalności i stosunkowości postrzegane w perspektywie zasady *ultima ratio* prawa karnego. Uwzględnienie tych konstytucyjnych przeciw zasad oraz respektowanie wynikających z nich ograniczeń w procesie stanowienia prawa pozwala bowiem na wyznaczenie granic adekwatnej, właściwej i precyzyjnej prawnokarnej ingerencji w proces gospodarowania, ujawnia także swoiste cechy tej sfery prawa karnego, mające także znaczenie przy analizie problematyki kontratypów.

Wskazane wyżej problemy nakazują zatem w pierwszej kolejności podjęcie rozważań o miejscu i roli regulacji z zakresu prawa karnego w sferze procesów gospodarowania. Analiza przedmiotowej problematyki stanowić powinna podstawę rozstrzygnięcia fundamentalnego dylematu związanego z pytaniem, czy w ogóle regulacje prawnokarne winny ingerować w sferę procesów gospodarczych, a jeżeli tak, to w jakiej formie i w jakim zakresie.

W dalszej kolejności, w razie pozytywnego rozstrzygnięcia wskazanej wyżej kwestii, zasadne jest podjęcie rozważań dotyczących właściwego umiejscowienia regulacji prawnokarnych w sferze procesów gospodarowania, powiązanych z próbą wyznaczenia relacji pomiędzy przepisami z zakresu prawa cywilnego, gospodarczego i administracyjnego, które są właściwe dla procesów gospodarczych, a przepisami prawa karnego, które na pierwszy rzut oka zdają się pełnić rolę sztucznie wkomponowanych w ramy procesów gospodarowania. Tak prowadzone rozważania stanowić mogą podstawę do podjęcia próby wypracowania adekwatnego modelu konstrukcyjnego przepisu prawa karnego, na którym powinny być oparte wszelkie regulacje prawa karnego odnoszące się do obrotu gospodarczego. Problematyka modelowego konstruktu przepisu prawa karnego, jaki winien być przyjęty dla regulacji karnogospodarczych, ma niezwykle istotne znaczenie dla zapewnienia funkcjonalności takich regulacji w obszarze procesów gospodarowania. Model konstrukcyjny przepisu prawa karnego winien uwzględniać wszelkie cechy charakterystyczne oraz specyfikę obszaru, na którym przyjdzie mu funkcjonować, ze szczególnym uwzględnieniem faktu, że regulacja prawnokarna pełnić winna rolę – jak się wstępnie wydaje – bardziej subsydiarną w stosunku do właściwych regulacji z zakresu prawa cywilnego, administracyjnego i gospodarczego, a co za tym idzie, przepis

taki powinien mieć taką konstrukcję, która umożliwiać będzie w trakcie procesu wykładni uwzględnienie nie tylko specyfiki procesu gospodarowania, lecz także stosunkowo częstych zmian i fluktuacji wskazanych wyżej przepisów właściwych dla obszaru działań gospodarczych i przez to zapewniać swoistą odporność na takie zmiany i zawirowania wewnątrzsystemowe. Z tej perspektywy konieczne jest wypracowanie i przyjęcie takiego modelu konstrukcyjnego, który pozwoli na sprawne i niezakłócone współdziałanie ze sobą wskazanych wyżej wszelkich regulacji prawnych współistniejących w obszarze obrotu gospodarczego, przy uwzględnieniu wcześniej wypracowanych tez i założeń wskazujących na właściwe miejsce, rolę i funkcję konkretnych regulacji prawnych w sferze procesów gospodarowania.

Rozważania na temat miejsca i roli prawa karnego w sferze procesów gospodarowania wydają się niezbędne przed przejściem do omawiania właściwej problematyki będącej przedmiotem niniejszego opracowania. Pozwolą one niejako z jednej strony na „wyczyszczenie przedpola” dla dalszych szczegółowych analiz, z drugiej zaś strony stanowić mogą podstawę dla poczynienia istotnych założeń teoretycznych i dogmatycznych, które znajdą swoje odzwierciedlenie w dalszych fragmentach pracy, poświęconych konstrukcyjnemu modelowi tzw. przestępstwa gospodarczego oraz okolicznościom wyłączającym bezprawność w obszarze sfery gospodarowania. W szczególności rozważania takie pozwolą na wyłuszczenie roli i miejsca prawa karnego w kontekście innych specyficznych dla obszaru gospodarowania regulacji i na właściwą gradację i ukazanie roli poszczególnych regulacji prawnych także dla procesu wyłączania odpowiedzialności prawnokarnej w oparciu o konstrukcję kontratypów.

Rozważania wstępne prowadzące do określenia właściwej roli, miejsca i funkcji prawa karnego oraz samego przepisu prawnokarne w obszarze obrotu gospodarczego będą miały istotne znaczenie dla prowadzonych analiz dogmatycznych w przedmiocie struktury przestępstwa gospodarczego. Poszukując bowiem elementów charakteryzujących przestępstwo gospodarcze, warto również spojrzeć na ten fenomen z punktu widzenia przyjmowanej w doktrynie koncepcji wewnętrznej struktury przestępstwa. W szczególności zaś warto podjąć próbę ustalenia, czy na którejkolwiek z wyodrębnianych wewnętrznych płaszczyzn odnaleźć można elementy specyficzne, właściwe wyłącznie dla przestępstwa gospodarczego, stanowiące jego charakterystyczne cechy, mogące pełnić funkcję kryteriów klasyfikacyjnych. Wstępna

podbudowa teoretyczna i przyjęcie odpowiednich założeń pozwoli na wypracowanie modelu konstrukcyjnego tzw. przestępstwa gospodarczego, którego dogmatyczna charakterystyka opierać się będzie na szczególnym ujęciu dobra prawnego stanowiącego przedmiot ochrony przestępstwa gospodarczego oraz na specyficznej dogmatycznej konstrukcji płaszczyzny bezprawności.

Prezentowane dotychczas w nauce prawa karnego gospodarczego koncepcje przestępstwa gospodarczego upatrywały jego specyfiki wyłącznie lub przede wszystkim w szczególnym ujęciu przedmiotu ochrony. Szczególny przedmiot ochrony stanowił zasadnicze kryterium klasyfikacji przestępstw gospodarczych jako takich i był podstawą wprowadzenia podziałów i wyodrębnień pomiędzy tzw. przestępstwami pospolitymi oraz przestępstwami gospodarczymi. Charakterystyczny przedmiot ochrony był zatem podstawowym i co do zasady jedynym kryterium decydującym o tym, czy w danym przypadku mamy do czynienia z tzw. przestępstwem gospodarczym czy też nie. Zarazem taki sposób ujęcia normatywnej istoty przestępstwa gospodarczego był w doktrynie krytykowany. Z uwagi na związane z tym zagadnieniem kontrowersje i trudności zasadne wydaje się podjęcie próby odmiennego ujęcia normatywnej istoty przestępstwa gospodarczego, w którym szczególny przedmiot ochrony stanowił będzie tylko jedną z konstytutywnych cech, samoistnie niewystarczającą jednak dla pełnej charakterystyki odmienności konstrukcyjnej zachodzącej pomiędzy tzw. przestępstwami pospolitymi a tzw. przestępstwami gospodarczymi. Ujęcia poszukującego w specyficznym ukształtowanej płaszczyźnie bezprawności kolejnego kryterium klasyfikacyjnego, odróżniającego przestępstwa gospodarcze od przestępstw pospolitych. Pogląd ten opiera się bowiem na założeniu swoistości płaszczyzny bezprawności przestępstw gospodarczych, wyrażającej się w figurze tzw. bezprawności konstrukcyjnej, której istota – w największym skrócie i uproszczeniu – polega na tym, że dla odtworzenia pełnej płaszczyzny bezprawności przestępstwa gospodarczego konieczne jest – obok uwzględnienia treści właściwych przepisów prawa karnego służących do kryminalizacji określonych zachowań w sferze obrotu gospodarczego – obligatoryjne odwoływanie się do treści regulacji ustawowych bądź podustawowych z obszarów szeroko ujmowanego prawa cywilnego, gospodarczego czy administracyjnego, bądź to nieskodyfikowanych zasad (standardów) prowadzenia działalności gospodarczej. Złożony proces rekonstrukcji normy sankcjonowanej, charakteryzującej płaszczyznę bezprawności, polegający

w każdej sytuacji na wskazanym wyżej kumulatywnym i kompleksowym odtwarzaniu owej normy stanowić może, obok specyficzne ujmowanego przedmiotu ochrony, cechą charakterystyczną każdego przestępstwa gospodarczego. W takim ujęciu o tym, czy mamy do czynienia z przestępstwem gospodarczym, czy też nie decydować będą kumulatywnie dwa czynniki, tj. specyficznie ujmowany przedmiot ochrony oraz specyficznie rekonstruowana płaszczyzna bezprawności.

Już w tym miejscu należy zaznaczyć, że ów sposób rekonstruowania płaszczyzny bezprawności pojawia się też na gruncie przestępstw tzw. powszechnych, jednakże nie jest dla nich charakterystyczny z tego powodu, że w ramach przestępstw pospolitych o inaczej ujmowanym przedmiocie ochrony pojawiają się zarówno typy, w ramach których musimy dokonywać wskazywanej wyżej kompleksowej rekonstrukcji płaszczyzny bezprawności, jak i typy, w ramach których dla takiej rekonstrukcji wystarczające jest skorzystanie z samego przepisu prawa karnego. Tymczasem w ramach przestępstw gospodarczych w każdym bez wyjątku przypadku konieczne jest dokonanie wskazywanej wyżej kompleksowej, multidyscyplinarnej rekonstrukcji płaszczyzny bezprawności. Jest to charakterystyczny element konstrukcji każdego przestępstwa gospodarczego, obok wskazywanego już wyżej specyficznego ujmowania przedmiotu ochrony. Rozważania dotyczące właściwości konstrukcyjnych przestępstwa gospodarczego znajdą swoje odzwierciedlenie w rozdziale dotyczącym strukturalnej analizy przestępstwa gospodarczego, w którym główną uwagę skupiono na wskazywanych wyżej elementach charakterystycznych dla fenomenu tzw. przestępstwa gospodarczego, odróżniających go od przestępstw pospolitych. W ramach dogmatycznej analizy płaszczyzny bezprawności konieczne stanie się również poruszenie problematyki okoliczności precyzujących zakres zastosowania normy sankcjonowanej. Przyjęte w tym zakresie założenia pozwolą na określenie elementów i okoliczności, które oddziałują w specyficzny sposób na tę płaszczyznę, określając jej zakres i pole zastosowania. Rozważania czynione w tym przedmiocie pozwolą na przedstawienie ogólnych uwag dotyczących konkretnych okoliczności kwalifikowanych przez różnych autorów do grupy kontratypów, w tym w szczególności do kategorii tzw. kontratypów pozaustawowych. Uwagi te będą miały zatem istotne i podstawowe znaczenie dla właściwego ujęcia i zakreślenia granic problematyki kontratypów i zakresu ich funkcjonowania w obszarze prawa karnego gospodarczego.

Zaproponowanie dogmatycznej konstrukcji tzw. przestępstwa gospodarczego, której cechą konstytutywną jest współistnienie dwóch wskazywanych wyżej elementów, tj. specyficznego ujmowanego przedmiotu ochrony oraz tzw. konstrukcyjnej bezprawności, pozwoli na podjęcie rozważań na temat wyłączenia bezprawności w obrębie prawa karnego gospodarczego. Należy zauważyć, że dla uwag w przedmiocie kontratyficyzacji w ramach procesów gospodarowania nie bez znaczenia pozostaje to, iż owa sytuacja dotyczyć może tylko i wyłącznie przepisów wchodzących w obszar prawa karnego gospodarczego, a więc tylko i wyłącznie tzw. przestępstw gospodarczych, w ramach których specyficzna jest między innymi owa płaszczyzna bezprawności, stanowiąca z kolei podstawę dla rozważań nad funkcjonowaniem tzw. okoliczności wyłączających bezprawność czynu.

Prowadząc analizy poświęcone problematyce kontratyficyzacji w sferze prawa karnego gospodarczego, nie sposób abstrahować od silnie zaznaczającego się we współczesnym piśmiennictwie karnistycznym nurtu rozważań poświęconych strukturze i treści dekodowanych z przepisów prawa karnego norm. Kontratypy są bowiem tradycyjnie związane z płaszczyzną normy sankcjonowanej i wyjaśniane poprzez odwołanie się do swoistych norm uzasadniających naruszenie lub narażenie na niebezpieczeństwo dobra prawnego w określonych okolicznościach. Charakter i status tych dyrektyw jest jednak w piśmiennictwie karnistycznym nad wyraz sporny. Zarazem w ostatnim okresie także w odniesieniu do ogólnej koncepcji kontratypów pojawiły się koncepcje przewartościowujące tradycyjne podejście, rzutujące bezpośrednio na szereg kwestii szczegółowych. Stąd też rozważania poświęcone okolicznościom wyłączającym bezprawność w prawie karnym gospodarczym nie mogą pominąć także i tej problematyki.

W ramach rozważań nad okolicznościami wyłączającymi bezprawność czynu w obrębie prawa karnego gospodarczego nie może również zabraknąć stanowiska w przedmiocie charakteru prawnego kontratypów. Zabieg taki jest konieczny z uwagi na występujące w nauce prawa karnego co najmniej trzy konkurujące ze sobą koncepcje wskazujące na różne prawne znaczenie okoliczności uchylających możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności karnej, które potocznie określane są mianem kontratypów. Mianowicie pojawiają się koncepcje, zgodnie z którymi w sytuacjach tzw. kontratypowych mamy do czynienia z pierwotną legalnością zachowania nieprzełamującego nakazu lub zakazu wyrażanego w normie sankcjonowanej; koncepcje, zgodnie

z którymi tzw. kontratypy w istocie rzeczy nie prowadzą do wyłączenia bezprawności, a jedynie do wyłączenia karalności danego czynu, który pierwotnie przełamuje nakaz lub zakaz formułowany w normie sankcjonowanej i oceniany jest jako bezprawny; wreszcie ujęcie, które można już dzisiaj określić jako tradycyjne, upatrujące istoty kontratypów w specyficznym rozumianym procesie wtórnej legalizacji zachowania, skutkującej wyłączeniem bezprawności danego czynu, co prowadzi do ostatecznej oceny danego zachowania jako niebezpiecznego.

Rozważania te pozwolą na wypracowanie autorskiego stanowiska i ukierunkowanie dalszego przedmiotu i obszaru analiz oraz dociekań. W dalszej kolejności konieczne oraz istotne stanie się też zajęcie stanowiska w przedmiocie wciąż żywej problematyki ustawowej określoności kontratypów. Przyjęcie stanowiska w tym przedmiocie pozwoli na określenie grupy okoliczności, które w ogóle mogą być hipotetycznie i wstępnie ujmowane jako relewantne z punktu widzenia rozważań nad istotą kontratypów w sferze prawa karnego gospodarczego. Wreszcie konieczne stanie się przedstawienie tych instytucji, które po przejściu swoistego uprzedniego wielowarstwowego sita, zakwalifikowane zostaną do grupy okoliczności, które określane mogą być mianem kontratypów z punktu widzenia prawa karnego gospodarczego. Przedstawiona zostanie ich istota, specyfika funkcjonowania oraz zakres działania.

Reasumując, należy podkreślić, że wszelkie prowadzone niżej rozważania mają w swoim zamierzeniu doprowadzić do ustalenia tych okoliczności, które mogą być na gruncie prawa karnego gospodarczego określane mianem kontratypów. Rozważania te mają na celu ukazanie ich charakteru normatywnego, specyfiki funkcjonowania oraz zakresu działania. Niejako „po drodze” prowadzone są poszczególne, „etapowe” analizy oraz przyjmowane istotne dla ostatecznych konstatacji założenia wskazujące na rolę i miejsce prawa karnego w obszarze procesów gospodarowania oraz na specyfikę fenomenu, jakim jest tzw. przestępstwo gospodarcze. Wszystko to zaś tworzyć ma dogmatyczny kontekst dla rozważań poświęconych problematyce charakterystyki jurydycznej, sposobów rozmiennia i wykładni kontratypów funkcjonujących w obszarze obrotu gospodarczego.

Układ chronologiczny przedkładanego opracowania w sposób bezpośredni podporządkowany został wskazanym wyżej celom i założeniom.

Podkreślenia wymaga też i to, że zgodnie z przyjętymi w niniejszej pracy założeniami metodologicznymi w przeważającej mierze ma ono

charakter dogmatyczny oraz teoretyczny. Wynika to z żywionego przez autora przekonania, że taki sposób ujęcia badanego problemu pozwoli na wypracowanie pewnych uniwersalnych założeń i koncepcji, które mogą stać się niezbędną podbudową dla praktycznego funkcjonowania obowiązujących regulacji prawnych. Prowadzone w niniejszej pracy rozważania, w szczególności w przedmiocie charakteru samego przestępstwa gospodarczego, a co za tym idzie i zakresu obowiązywania tzw. prawa karnego gospodarczego, jak również w przedmiocie wyznaczania płaszczyzny bezprawności, charakteru prawnego kontratypów oraz końcowe rozważania o istocie i zakresie kontratypów relewantnych z punktu widzenia prawa karnego gospodarczego mają zarazem także na wskroś praktyczne znaczenie, współokreślają paradygmat wykładniczy oparty na określonym teoretycznym modelu i tym samym w razie jego przyjęcia w sposób bezpośredni mogą znaleźć odzwierciedlenie i zastosowanie w procesie wykładni i praktycznego funkcjonowania regulacji prawno-karnych w obszarze procesów gospodarczych.

Dodatkowo prowadzenie analizy z punktu widzenia ogólnych dogmatycznych założeń prawa karnego stwarza – jak sądzę – możliwość choćby częściowego uniknięcia sytuacji, w której już niewielka zmiana brzmienia konkretnych przepisów prawno-karnych niweczy sens i istotę prowadzonych badań i ich efektów, jeżeli ich przedmiotem jest pragmatyczna rekonstrukcja konkretnych przepisów aktualnie obowiązującego prawa karnego. W tym ujęciu przyjęcie perspektywy teoretycznej, dla której jedynie punktem odniesienia i zarazem egzemplifikacją są konkretne przepisy prawa karnego, z których odczytywane są w procesie dogmatycznej i teoretycznej analizy konstytuujące porządek prawa karnego normy: sankcjonowane, sankcjonujące i kompetencyjne, zdaje się mieć pewną przewagę nad kazuistycznym i praktycystycznie zorientowanym opisem konkretnych konstrukcji określających kontratypy dokonywanym z punktu widzenia cech charakterystycznych obrotu gospodarczego. Stąd też w wielu miejscach opracowania prezentowane poglądy i tezy obudowywane są szeregiem dodatkowych założeń teoretycznych, porządkujących omawianą problematykę i wskazujących na dalszy kierunek rozważań i analiz. Założeniem, intencją i ambicją autora było bowiem nadanie niniejszemu opracowaniu na tyle uniwersalnego charakteru, by mogło stanowić punkt odniesienia do dalszych dogmatycznych i praktycznych rozważań zarówno nad istotą oraz funkcjonowaniem prawa karnego gospodarczego jako takiego, jak i nad fenomenem przestępstwa gospodarczego, i w konsekwencji opierającej

się na nim konstrukcji okoliczności wyłączających bezprawność czynu funkcjonujących w sferze procesów gospodarowania. Czy powyższe zamierzenia udało się chociażby w części zrealizować, ocenić może tylko odbiorca niniejszego opracowania. Gdyby zamieszczone poniżej rozważania wywołały chociażby tylko potrzebę polemiki i zakwestionowania prezentowanych poglądów, cel niniejszej rozprawy zostanie już w znacznym stopniu osiągnięty, bowiem już tylko sama potrzeba wyrażenia sprzeciwu dowodzi, że poruszane w pracy zagadnienia mają istotne znaczenie, zaś ich normatywny charakter i przyjmowane sposoby teoretycznego objaśnienia są sporne, co sprawia, że warto było uczynić je przedmiotem monograficznego opracowania.

Prezentowana monografia stanowi zmodyfikowaną wersję rozprawy doktorskiej obronionej na Uniwersytecie Jagiellońskim w 2012 r. W tym miejscu pragnę wyrazić wdzięczność mojemu Mistrzowi – Panu dr. hab. Piotrowi Kardasowi, prof. UJ za nieocenioną wieloletnią pomoc, wsparcie i opiekę naukową przy pisaniu niniejszej pracy. Jestem niezmiernie szczęśliwy i dumny z tego, że zechciał być moim opiekunem i przewodnikiem w pracy naukowej.

Wyrazy wdzięczności kieruję również do recenzentów rozprawy doktorskiej – Pana dr. hab. Zbigniewa Ćwiąkalskiego, prof. WSPiA i Pana dr. hab. Roberta Zawłockiego, prof. UAM, których wnikliwie i cenne uwagi przyczyniły się do nadania prezentowanemu opracowaniu jego ostatecznego kształtu.

Rozdział 1

Miejsce i rola prawa karnego w sferze procesu gospodarowania. Rozważania ogólne

1.1. Zagadnienia wstępne

Na początku rozważań na temat prawa karnego gospodarczego, a w szczególności na temat okoliczności wyłączających bezprawność w sferze tzw. przestępstw gospodarczych, konieczne jest poczynienie kilku uwag o charakterze wstępnym na temat roli i miejsca prawa karnego w sferze szeroko rozumianego procesu gospodarowania¹. Przedstawione w tym miejscu uwagi ogólne mają na celu właściwe umiejscowienie prawa karnego w kontekście interesujących nas płaszczyzn odniesienia, jakimi są prawo gospodarcze i przywołany wyżej proces gospodarowania. Zabieg taki ma służyć wstępnemu uporządkowaniu omawianej materii i z góry określić prezentowany w niniejszym opracowaniu sposób postrzegania regulacji prawno Karnych w sferze szeroko rozumianego prawa gospodarczego, które w istocie stanowi podstawową płaszczyznę odniesienia w procesie kreowania i współokreślania stosunków pojmowanych jako obrót gospodarczy (proces gospodarowania)².

---

¹ Należy zauważyć, że tak ujęte zagadnienie dotyczy wzajemnego powiązania ze sobą dwóch sfer, a mianowicie – normatywnej, którą stanowi prawo karne, i faktycznej, którą jest proces gospodarowania. Należy jednak zaznaczyć, że powyższa teza zawiera w sobie pewne uproszczenie z uwagi na fakt, iż płaszczyzna procesu gospodarowania, stanowiąca ową sferę faktyczną, nie jest także wolna od reglamentacji prawnej, bowiem ów proces także podlega swoistym rygorom regulacji o charakterze normatywnym, którymi jest związany. We wskazanym wyżej ujęciu chodzi raczej o obrazowe przedstawienie problematyki wpływu regulacji prawa karnego na przebieg faktycznych stosunków gospodarczych.

² Prowadzone w tym miejscu rozważania, mające charakter swoistych uwag wstępnych i wprowadzających w nurt dalszego wywodu, dotyczą w istocie powiązania

Dla problematyki prawa karnego gospodarczego, a w szczególności dla konstrukcji przestępstwa gospodarczego jedną z podstawowych kategorii pojęciowych, którą należy poddać bliższej analizie, jest pojęcie obrotu gospodarczego. Zostało ono użyte przez ustawodawcę dla określenia tytułu rozdziału XXXVI polskiego kodeksu karnego³, który brzmi „Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu”. Stąd też powszechnie przyjęło się używać terminu „obrót gospodarczy” jako podstawowego terminu dla określenia przedmiotu ochrony tzw. przestępstw gospodarczych⁴. Pojęcie obrotu gospodarczego nie zostało zdefiniowane w ustawie i z tego też względu konieczne staje się dokładne określenie jego zakresu znaczeniowego.

Opierając się na słownikowej definicji obrotu gospodarczego, nie uzyskamy jednakże definicji tego pojęcia, która byłaby odpowiednia i wystarczająca z punktu widzenia potrzeb i istoty problematyki będącej

---

obu wskazanych wyżej sfer, a więc sfery normatywnej (prawo karne) i sfery faktycznej (proces gospodarowania). Obie wskazywane płaszczyzny są ze sobą ściśle powiązane i niemożliwe staje się odnoszenie do którejś z nich przy jednoczesnym traceniu z pola widzenia drugiej. Mianowicie, zastanawiając się nad relacją prawa karnego (sfera normatywna) do procesu gospodarowania (sfera faktyczna), tak naprawdę nie możemy uciec od tego, że na ów proces gospodarowania składają się zarówno pewne swoiste zasady postępowania (często nieskodyfikowane), jak i regulacje poszczególnych dziedzin prawa, które ten proces gospodarowania wyznaczają i współtworzą. Wskazana zależność z jednej strony przesądzać może o ścisłym treściowym oraz funkcjonalnym powiązaniu obu obszarów, z drugiej zaś strony prowadzić może do potencjalnych sytuacji konfliktowych przejawiających się w konkurowaniu ze sobą regulacji kilku odmiennych istotowo porządków prawnych, które dany obszar działania będą starały się regulować tylko sobie właściwymi instrumentami o charakterze normatywnym. Sytuacja taka może prowadzić do nieakceptowalnych konsekwencji w postaci chaosu normatywnego przejawiającego się w regulowaniu danego obszaru życia gospodarczego często sprzecznymi ze sobą normami.

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

⁴ Tymczasem należy zauważyć, że tytuł konkretnego rozdziału kodeksu karnego nie przesądza w sposób ostateczny zakresu dóbr prawnych, jakie podlegają ochronie przez typy czynów zabronionych opisanych w konkretnej jednostce tekstu ustawy. Uwaga ta ma podstawowe znaczenie dla przyjętej w tej pracy koncepcji przestępstwa gospodarczego. Co do przedmiotu ochrony zrelatywizowanego do tytułu konkretnego rozdziału zob. K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1997, s. 147. Stwierdzono tam, że: „Również umieszczenie typów czynów zabronionych w różnych rozdziałach nie oznacza, że za przedmiot zamachu muszą mieć różne dobra prawne. Czyn zabroniony określonego typu może atakować kilka dóbr prawnych”. Pogląd ten należy w pełni zaaprobować.

przedmiotem prowadzonych w niniejszej pracy rozważań⁵. Z tego też względu konieczne staje się skorzystanie z „definicji” obrotu gospodarczego wypracowanej na gruncie prawa handlowego (gospodarczego). Odwołując się do przyjmowanej w doktrynie prawa gospodarczego formuły, przez obrót gospodarczy należałoby rozumieć nie tylko (i nie tyle) wymianę dóbr i usług odbywającą się z reguły za pośrednictwem pieniądza, ale przede wszystkim towarzyszące tej wymianie i powstające w jej procesie stosunki prawne między jej podmiotami (uczestnikami)⁶. Takie ujęcie obrotu gospodarczego oddaje jego istotę w ramach systemu gospodarki rynkowej. Kolejnym ważnym założeniem, jakie należy wprowadzić w ramy tegoż pojęcia, jest to, że podmiotami tego obrotu gospodarczego mogą być nie tylko podmioty, które w sposób profesjonalny prowadzą regulowaną przez prawo działalność gospodarczą (przedsiębiorcy), lecz także inne podmioty, nieposiadające formalnie statusu przedsiębiorcy. Obrót gospodarczy może bowiem odbywać się albo pomiędzy przedsiębiorcami (obróć ściśle profesjonalny), albo między tymi podmiotami i innymi osobami (konsumentami). Zatem aby można było mówić o obrocie gospodarczym, co najmniej jeden z uczestników wchodzących w relacje (stosunki) gospodarcze musi być podmiotem prowadzącym regulowaną przez prawo działalność gospodarczą⁷.

⁵ Należy bowiem zauważyć, że ekonomiczny aspekt wyrażenia „obróć” w opracowaniach słownikowych ujmowany jest jako „ogólna odpłata za świadczenie rzeczy i usług; kupno, sprzedaż, wymiana towaru. Obróć towarowy, ruch towarów ze sfery produkcji do sfery konsumpcji realizowany przez akty kupna-sprzedaży” – *Słownik języka polskiego PWN*, red. M. Szymczak, Warszawa 1988, s. 425; „obieg, przepływ, wymiana, rozprowadzanie, rozpowszechnianie, dystrybucja” – A. Dąbrówka, E. Geller, R. Turczyn, *Słownik synonimów*, Warszawa 2004, s. 117; „ogół wpływów pieniężnych za sprzedane towary lub świadczone usługi, wymiana towarów” – *Nowy słownik poprawnej polszczyzny PWN*, red. A. Markowski, Warszawa 2002, s. 544.

⁶ K. Kruczałak, *Prawo handlowe. Zarys wykładu*, Warszawa 2006, s. 21; Z. Gordon (w:) *Prawo obrotu gospodarczego*, red. J. Winiarz, Warszawa 1987, s. 12–13.

⁷ K. Kruczałak, *Prawo handlowe...*, s. 21. Na konieczność wyznaczenia zakresu znaczeniowego pojęcia obrotu gospodarczego dla potrzeb prawa karnego gospodarczego słusznie wskazuje R. Zawłocki, podkreślając, że: „Za obróć gospodarczy należy więc uznać całokształt faktycznych i formalnych stosunków gospodarczych tj. opartych na ustawowej działalności gospodarczej. Chodzi więc o legalne funkcjonowanie uprawnionych podmiotów gospodarczych (przedsiębiorców). Wskazana definicja odnosi się do obrotu gospodarczego w ścisłym, formalnym znaczeniu. Opiera się ona na założeniu, iż podstawą obrotu gospodarczego jest legalna działalność gospodarcza. Przeciwnieństwem takiego ujęcia jest definicja szeroka (potoczna), zgodnie z którą obrotem gospodarczym byłby całokształt wszystkich faktycznych zachowań o charakterze gospodarczym, których celem

Andrzej Mucha – doktor nauk prawnych; pracownik naukowo-dydaktyczny w Katedrze Prawa Karnego Wyższej Szkoły Prawa i Administracji w Rzeszowie; prokurator Prokuratury Rejonowej w Rzeszowie, aktualnie delegowany do Prokuratury Okręgowej w Rzeszowie; autor publikacji z zakresu prawa karnego materialnego.

■ W monografii zaprezentowano tematykę, która do tej pory nie była szerzej omawiana przez teoretyków i dogmatyków prawa zajmujących się tzw. prawem karnym gospodarczym. Głównym przedmiotem prowadzonych przez autora rozważań jest zagadnienie dotyczące wewnętrznej struktury, a co za tym idzie i modelu definicyjnego przestępstwa gospodarczego, jak również zagadnienia związane z kwestią charakteru prawnego, zakresu przedmiotowego, istoty i specyfiki okoliczności wyłaczających bezprawność czynu w obszarze prawa karnego gospodarczego.

■ Taki sposób ujęcia badanej problematyki pozwala na zbudowanie uniwersalnych konstrukcji modelowych analizowanych instytucji, które zachowują przez to aktualność bez względu na zmieniający się charakter i treść konkretnych przepisów prawa.

■ Przedstawione rozwiązania pomagają lepiej zrozumieć omawiane zagadnienia związane z obrotem gospodarczym i regulacjami z zakresu prawa karnego, które są w tym obszarze stosowane (obszar tzw. prawa karnego gospodarczego). Znajdują również bezpośrednie przełożenie na praktykę stosowania prawa karnego w obrocie gospodarczym.

■ Książka jest adresowana zarówno do teoretyków, jak i praktyków prawa karnego, w szczególności sędziów, prokuratorów i adwokatów.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-4361-9

9 788326 443619

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01

zamowienia.książki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl